

վոյիոյ Թագաւորական Տունէն պատուեց կղզեակա Ն. Ա. Բարձրութիւն Առաջայի Դուքսը, իշխան «Emanuele Filiberto di Savoia», հորեղբորորդի խաւիիոյ այժմեան Վենապետին: Յետ պատշաճ ընդունելութիւններու — յորս մեծ հետաքրքրու-

թիւն ցոյց տուաւ հայկական Նիւթերու և խնդիրներու — իրեն ընծայուեցաւ տպարանին մէջ փառակազմ բազմալեզուեան «Հաստով խոստովանիմ»-ը: Յոյժ սրտագին էր իր զոհութիւնը հրաժեշտի պահուն:

Հ. Ղ. ՏՅԱՅԱՆ

ԱՄՈՒՆՏՍԸՆ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

Իր դէպի անծանօթը սաւառնումը եւ սառոյցներու դէմ ունեցած գերմարդկային մարտը

(Շարունակութիւն տես Բազմավէպ 1925, էջ 238)

ԳԱՀԱՎԻԹԱԿԱՆ ԷՃՔԸ

Հիմայ սառնեղէն հաստատուն պատեւորով սրահակէ մը կը սաւառնինք: Վար իջնելու զննութիւններ կատարելու ժամանակնիս՝ դէպք մը կը պատահի որ զմեզ կ'ընտանգատէ սառաջին պատեհէն օգտուելի Մօթօր յետոյէն բոցեր կ'արձկէ, որոնք կը սպառնան կեցնել, վերջն իմացանք որ այս բանը օդի խոսափելուն վերագրելու էր քան Վօթօին իրական պակասութեան: Բարեբախտաբար առջնիս ունինք սառնեղէն սրահակի փորքիկ և անձուկ թե մը՝ որ կ'երկարի երկու բարձր պատերու միջև: Եւ որովհետև սաւառնակը շատ ծանր է ու մէկ Վօթօով չի կրնար օդոյ մէջ կենալ, Ռիսըր — Լարսըն երկու Վօթօններն ալ դադրեցնելով վար կ'իջնէ, սաւառնակը տանելով նորակազմ սառոյցի գօտիին կողմը: Երագութիւնը շատ նուազած է, սակայն առ ալ վտանգաւոր է, վասն զի սրահակը նեղնալով սաւառնակին թեկերը պատերուն երկու կողքին կը ըստին: Սրահակի ծայրը սառի հոծ դէզեր կան, ուր միտրուելով կանգ կ'առնենք: Սառոյցին վրայ կ'իջնենք, սաւառնակը ամենին վնասուած չէ, կ'աշխատինք սրահին աւելի լայն կողմը փոխադրել: Չափազանց յոգնեցուցիչ է այս աշխատութիւնը, որովհետև խեղափառի մը մագիլներուն մէջ սեղմուածի պէս ենք:

ՌԻՐ ԻՋԱՄ ԵՆ ՄԵՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ:

Տիթրիչսըն տեսնելով մեր էջըը, կը համարի որ Ռիսըր — Լարսըն պարզապէս յիմարած ըլլայ, այդքան անաւոր դիրքի վրայ իջնելու համար, որովհետև կ'անգիտանար թէ մենք բռնադատուած էինք իջնելու ինքը (Տիթրիչսըն) սառնեղէն զլխաւոր սրահին միւս կողմէն վար կ'իջնէ, ուր շատ աւելի ազատ տեղ կայ շարժելու: Եւ որովհետև մեր սաւառնակէն չենք կըրնար տեսնել անոնց գործիքը, չենք գիտեր անոնց վար իջնելը և ոչ ալ էլքսը վորթի, Տիթրիչսընի և Օմտալի ուր զբառնուիլը: Եթէ հոծ սառոյցը կծկուէր՝ 25 թիւ սաւառնակը պիտի ջախջախուէր, վասն զի երկու սառուցեալ բարձրաբերձ պատերու մէջ կը հանգչէր:

Գիշերը զննութիւններ կ'ընենք, որոնք ցոյց կու տան դէպի Իհլսիս լայնութեան 87° 43' 2" և դէպի արեւմուտը 10° 19' 5" երկայնութեան աստիճանին վրայ գտնուելնիս:

Իջնելու տեղ փնտրելու համար թռած ժամանակնիս քիչ մ'աւելի դէպի Իհլսիս շեղած էինք: Սաւառնակը սառով կը ծածկուի գիշերը:

Երկու ժամ հանգիստէ վերջ՝ առաւօտ ամէն ինչ կը պատրաստենք ոտքով երթալու դէպի Գուլուպիա գլուխը, եթէ սաւառնակը ջախջախուի կամ փճանայ: 24

թիւ սաւառնակին տեղը գտնելու համար Ռիսըր-Լարսըն և ես կարճատեւ խուզարկութեան զննութիւն կը կատարենք. խուզարկութիւնն իսկ անօգուտ կ'ըլլայ. մեր ընկերներէն ոչ մէկ տեղեկութիւն չունինք, այնու հանգեթմ որ մեզ այնպէս թուեցաւ թէ հրացանի հարուած մը լսեցինք, ինչ որ իրենք ալ յետոյ հաստատեցին: Մեր փրկութեան ամէն հնարաւոր միջոց խորհելէն վերջ կ'որոշենք ցռուկին առջեւի սառոյցէ պատը խորտակել, պատ՝ որ հարիւր մեղր երկայնութեամբ կամուրջ մը կը ձևացնէր փոքրիկ պատահուածքներու վրայ:

Սիսըր-Լարսըն՝ կացին մը կը գործածէ, Պէօչ՝ սառոյցի համար խարխիս մը, Էս՝ երկայն դանակ մը, և իրարու կապած բախիթափայտեր ու տակառաշերտեր:

Ձեռնարկնիս ի սկզբան անյաղթելի կը թուի, սակայն ուրիշ ճար չկայ. ու երբ քիչ մ'աւելի վարժութիւն կը ստանանք, աշխատութիւնն իսկ անելի երազ յառաջանալ կը սկսի:

ԳՏՆԵԼՈՒ ԽՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Կէտօրին օդը շատ պայծառ է: Յանկարծակի, ի մեծ ուրախութիւն մեզ, բաւական հեռուն կը նշմարենք Նորվեկիան դրօշին սառոյցի վրայ ծածանումը: 24 թիւին նաւորդներն են որ զայն բարձրութեան վրայ տնկած են: Մեր կարգին կը բարձրացնենք դրօշակը, սաստիկ կը յուզուինք Նորվեկիացի երկու փոքրիկ գաղութներուն այսքան զէպի հիւսիսմղուելուն մտածութեամբ: Ռիսըր-Լարսըն երկու բալիթիթափայտ և տակառի շերտեր իրարու կը կապէ, վրան կանգնելով մեր մետացսէ դրօշը, որուն ծածանումը մեր ընկերաց դրօշի ծածանումէն պատասխան կ'առնէ:

Նշաններու միջոցաւ փոխադարձաբար մէկմէկու կացութիւնը կ'իմանանք, կը հասկնանք որ 24 թիւ աւառակը վայրէջքէն վտանգուած է և կրցած են ջրին երեսը մնալ միայն գիշեր ցորեկ ջրհանի ջուր պարպկումը:

Որոգայթէն — ուր ինկած ենք — դուրս ելլելու կրկին հնարաւորութիւն ունենալու համար, նաեւ 24 թիւին նաւաստիներն ալ կ'աշխատին իրենց սաւառնակին մէկնիլը կարելի ընելու: Մինչդեռ նշաններու միջոցաւ գիրար տեղեկ կը պահենք՝ անդին սառը կը սեղմէ, այնպէս որ մեր զբոսնաւած տեղերը սաստիկաբար իրարու կը մօտենան, և կընանք նաւահեռադրական նշաններ գործածել: Գիշերը բարեխառնութեան աստիճանը զրոյն 12 գիծ վար կ'իջնէ, կաշիէ պարկերու մէջ սաստիկ կը մսինք: Ռիսըր-Լարսըն գործիքին յետակողմը կը ննջէ, Պէօչ սեղանատունը կը ընանայ, ես ուղեգնացութեան նաւաստիներու յարկարածին մէջ: Մեր կերակուրները կը պատրաստենք մէքայի գործիքով: Մայիս 25ին փոկեր կը տեսնենք, դժբախտաբար անկարելի է որսալ: Յաջորդ օրը կը տեսնենք որ 24 թիւ նաւաստիները կը պատրաստուին մեզի զաւու, և կը հասկընանք որ այլևս յուսահատած են, առտնց օգնութիւն, իրենց սաւառնակը փրկելէն Նորակազմ սառոյցի արահայկէն կը քալեն, որպէս զի ցամաքը ժամուան երկայն շրջան մը չընեն: Անձկագին անոնց շարժումներուն կը հետեւիմ:

ՏԻԹԻԳՍՈՒՆ ԵՒ ՕՄՏԱԼ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ

Հանդարտաքայլ կը մօտենան, ես ու Ռիսըր-Լարսըն անոնց ընդ առաջ կ'երթանք լաթէ փոքրիկ նաւակով մը՝ որպէս զի ջուրի փոքրիկ անջրպետէն անցնելու օգնենք: Ու յանկարծ կ'անհետանան: Ահաւոր վայրկեան մը կը յաջորդէ, կը լսենք որ Տիթիւրըն և Օմտալ օգնութիւն կ'աղաղակեն:

Մշտնադռնութեամբ՝ ստին վրայէն քալելու ժամանակ յանկարծակի կը խորատուգուն և հուժկու հոսանք մը կը սպառնայ գիւրենց սառեւուն տակ ընդդարձ տաշիւ: Բարեբախտաբար Էլլսվորթ որ ետեւէն կու գար՝ կը վազէ ու կը յաջորդի Տիթիւրընը դուրս հանելու, յետոյ երկուքը միասին դուրս կը քաշեն Օմտալը, ճիշդ իր

անհետանալու քանի մը վայրկեան մնացած։ Մենք իրենց չէինք կրնար որոնիցէ կերպով օգնել, որովհետեւ առջեւնիս բարակ սաւառցով պատած ջուրի միջոց մը կար, զոր անպատեհաւ խորտակելու էինք կտաւէ նաւակը զործածելու համար։ Մեր ուրախութիւնը անճառելի է, երբ սառույցէն վեր գլուխնին կը տեսնենք։ Տիթրիչսըն և Օմտալ 25 թիւին վրայ եկան, անոնց եռացած քաքսո տուինք և չոր զգեստներ, իրենց կեանքը փրկութեան զօտին կը պարտին, զոր ճամբորդութեան պահուն դիպուածով Թոմսոյի մէջ գնած էին։

ՍԱՌՈՅՑՆԵՐՈՒ ԱՔՑԱՆԻՆ ՄԻՋԵԻ

Հիմայ վեցերնիս ալ 25 թիւին անցք բանալու կ'աշխատինք։ Նախ կը ջանանք վիթխարի կտորները վերցնել, ապա աւելի պզտիկները, ձիւնն ալ մեր տեղափոխութեան աշխատութիւնը կը դիւրացնէ։

27ի իրիկունը անցքը բաց պատրաստ է, և մօրօնները շարժման կը դնենք հաւկաշիտի համար, և որպէս զի չափազանց չքանին՝ զառ ի վայր մը ձեռնարկած ենք։ Սաւառնակը սառույցներէն ազատելուն՝ Ռիսըր-Ղարսըն դէպ ուղիղ կը քշէ, բայց չի կրնար շարժել, և զառիվայրին կը հասնի մեր հինգերուս օգնութեամբ։ Քիսի մը վայրկեան վերջ կը յաջողինք սաւառնակը առժամայ դիրքի մը վրայ գետն դնել, ճիշդ հարկը մեղր անդին, երկու հարկը մեղր երկայն տափարակ վայրի մը մէջ՝ սրահակին կից։

Սաւառնակը ստեղծու սեղմումէն ազատ է հիմայ, Գործիքը փրկելէն յետոյ 27ին իրիկունը պատկերու կ'երթանք, այնքան յոգնած էինք որ յաջորդ օրը մինչև կէս օր կը քնանանք։

Մեկնիլ կարենալու համար Ռիսըր-Ղարսըն կ'ըսէ, որ դէպ ի սրահակը տաւառուղ երկու հարկը մեղր երկայնութեամբ հարթավայր մը պէտք է, Դժբախտաբար 28ի գիշերը, սրահին այն կողմը ուսկից մտադիր էինք մեկնիլ, ամէն կողմէն, սառնեղէն պատերով կը սկսի կծկուիլ,

նեղնալ, Նոյն օրը ջուրին խորութիւնը կը չափենք որ 3750 մեղրի կը հասնի։

Որպէս զի հնարաւոր ըլլայ 25 թիւին ջուրը միջոց բանալ և երկար ատեն աշխատիլ, և միևնոյն ատեն բաւարար պաշար մնայ ի հարկին դէպի Գործադիւ գլուխ չուել՝ օրական ոռնիկին կը վերածնենք։ Նախաճաշին զաւաթ մը թանձր քաքսո կ'առնենք երեք կրկնեփով, կ'ընթերցենք անձ գլուխ ութսուն կրամ պահու մտով պատրաստուած ապուրով մը։ Ասով քնականաբար կը տկարանանք, բայց ամէն կերակուրէ վերջ կուշտ մը ծխելու պաշարն ունինք։

ՀԻԻՍԻՍԱՅԻՆ ԱՆՍԱՀՄԱՆ ՈՎԿԻԱՆԸ

Հոս պէտք է ըսենք որ մեր արշաւանքի գլխաւոր նպատակն էր՝ հիւսիսային Ովկիանոսի Նորվեկեան մասի աշխարհագրական զննութիւնը, օդէն կատարուած։ Այն նարկինս ուղղելով լայնութեան 88° 30' ստորձանին՝ ցամաք երկրի հեղե չենք նշմարել։ Հոսանքները այնքան արագութեամբ զմեզ դէպի հարաւ մղած են որ ինքզինքնին 87° 23' ստորձանին վրայ կը գտնենք։ Ետոյ հարաւ արեւելեան բուռն հով մը դարձնալ 87° 33' ին տանի, ծովու անագին խորութիւնը նշան է որ հիւսիս կողմերը ցամաք երկրորդնք չկան, ու փորձառութիւնը կը ցուցնէ որ անկաւրելի է վար իջնելու պատշաճ տեղ մը գտնել, ուսկից կարելի ըլլայ խնամքով բեւեռի դիրքը ուսումնասիրել։

Այս խորհրդածութիւններով դէպի բեւեռ սաւառնիլն անօգուտ զործ մը նկատեցինք, և անհամապատասխան յանձն առնելիք մեծ վտանգին։ Ուստի լաւագոյն համարեցանք Սթիգպիլըն վերադառնալ, թուելով աւելի արեւելեան կողմը որպէս զի քարտէսին վրայ ճերմակ նշանակուած անիոյզ զօտիները կարենանք զննել։

(Շարունակելի)

ՌՈԱՆՏ ԱՐՈՒՆՍՈՐԸ

Թրգմ. Հ. Սրագոն ՌԻՍԻՆՈՅՑՆԵՐՈՒ